

pećina i gusjenice

petko vojnić purčar

Sve putove i staze u šumi Jakobac poznaje, osjeća, njuši pasji zatvorenih očiju. Nogu pred nogu, biciklom ili mopedom premjerio je ovo zemljište višestruko, popamtiio stabla raspucala od starosti ili, rjeđe, od groma; osobno učestvovao u gradnji drvenih mostova na potocima, namještao brvna ispod izvora, obilježio opasna močvarna mjesta, pratio rijetka jelenja stada i njihov podmladak; uzbudivo se pri susretu s raktavim iskeženim vepovima i njihovim krđima. Hvatao vlažno njuškave ježeve i zmije. Nazivao ih potočarama. Osluškiavao ritmičke udarce djetlića i pitao se nisu li to iskonski ritmovi koje čovjek (možda i pračovjek) saobražava ritmu srca. Pjenušavo, ubrzano, kao u igri, u transu.

Odavno želi isprobati ujed pijavice. U potoku ih imade dosta. Skine sa sebe torbu i impregnirani kaput, pušku ovjesi o drvo, izuje čizme, strgne čarape, podavi je hlače i zagaca u vodu, žabe se razbeže. Ulovi crno palačasto tjelešće. Stavi ga ispod koljena. Pijavica osjeti toplu kožu i zarije se u nju ispušavajući polagano, metodično, krv. Osjeti olakšanje. Opusti stisnutu pest. Otiče snaga iz njega, a pijavica raste kao mjehur. Pretvara se u vampira i odleprša u krošnje, a zatim u dolinu, a onda u obiljnu duboku pećinu, nastavlajući živjeti s njegovom krv, dušom i karakterom možda. Tko mu je rekao da uhvati i donese nekoliko pijavica? Đuro Katančić. Trebat će mu za liječenje, neke pokuse, tako nešto. Zavuče ruku u peckavo mlaku vodu i počeo loviti pijavice i trpati ih u plastičnu vrećicu. Ljigave, pokretljive kao tek otkinuti ljudski palci, izlazivahu u Jakobcu odbojno, gađenje. Ako se život reinkarnira, ako se duša sell iz mrtvog tijela u drugo, živo, iz čovječijeg u pijavičino, primjerice, onda je to užasno, gadno, strašnije od vizije pakla koju nam predočavaju religiozni piščići. Sada je tu, sa stopalima, rutavim nogama, nervoznim prstima, s cigaretom u ustima, a šutra u takovom crno-palačastom stvoru koji mu se drži za kožu kao dojenče davola samog. Ako nam je to budućnost, hvala lijepa. Znači, i budućnost je gađenje? Bez obzira što to ne važi iz perspektive pijavice. Njoj je čovječija krv sigurno rajski slatka.

Gurajući pored sebe trudički otežao moped (zaboravio je, do vraga, usuti dovoljno benzina), Jakobac stigne pred bolnicu, terapijsko lječilište za odrasle, za najteže slučajeve. Na drugom kraju šumarka je slična, nešto manja, bolnica za najmlađe, u kojoj radi Franka Jandrić. Bolnice su za Jakobca katedrale bez zvona i pompe, zdanja s prigušenim jaukom. Život te tu ostavlja na ulazu kao smeteni, nesigurni klaun, a sačekuje traka po kojoj posrćeš, boriš se, uvjeren da ćeš uskoro izići na ona druga, prava vrata, koja te vraćaju u hitnu, u prijašnje stanje, sretan što si ovoga puta izbjegao fatalni smjer i prolaz za mrtvačnicu, kapelu, groblje. U bolnici ta dvojna vrata su tako blizu jedna drugima, u jezivoj priljubljenosti, da je potrebno dosta sreće i životnoga elana da se ne skrene u duboki mračni tunel bez povratka. . . Zbog bolnica i bolesti i liječenja, koliko zapravo čovjek umire puta u svome vijeku?

U svježje okrećenoj ambulanti nađe Đuro Katančića kako prabira po špricovima u vreloj vodi. Jazbinu i ambulantu odaju jaki, odsječni mirisi. Zašto povezuje životinjsko obitavalište i ljudsko lječilište? U ovoj zmijuljasto dugoj šumi može naići samo na ta dva različita zdanja i možda ima i dubljeg smisla što ih je povezao i usporodio, tko zna. Jakobac upita očima gdje da istrese pijavice, a Katančić pokaza na bijeli plastični stol. Jakobac sruči ljigavu sadržinu, Katančić zapuši nos kao da pijavice smrdje. Podsjeti ga na strah od ježa kojega se Katančić također bojao u djetinjstvu. Nježan, višijast, povučen u sebe, Katančić bijaše često zadirkivan od djece, poplivan, iznogatvan. Jakobac ga je već tada zaštićavao, ali i sažaljevaao i prezirao, ne shvatajući roptavu pomirenost svoga druga. Samoišpaštanje, sudbina, pokorni muk, za odvažne dječake ne postoje. Kasniji im se puti razišli, Katančić

otišao studirati u Zagreb, a Jakobac u Sarajevo, i kada se ponovo nađoše kao da je ugledao stranca – visoka, mišićava, s dubokom borom između obrva, šutliva, drska, ludo hrabra. Jednom prilikom, pored nemoćnih i zabezegnutih konobara izbacio je iz hotela četiri pijačica kabadahije. Šef sale je kao dječak često udarao Katančiću čvrge, a sada se topio od ljubaznosti i molio boga da se ovaj ne sjeti njegovih maltretiranja. Pronese se glas da je Katančić nosilac crnoga pojasa kung fu-a. Euridika Gross, na jednom noćnom bdijenju, dežurajući u bolnici s Katančićem, upita ga da li je to istina? Nju, naime, ne zanimaju muška snagatorska življavanja, već vještina tijela koja isijava takovu energiju. U čemu je tajna? Katančić je odmahnuo rukom, mračno se nasmiješio i rekao da o tome ne želi razgovarati. Euridika to ispriopjedi Neci, Neco Stanku, Jakopcju i domaćem pozorniku, Miranu, stručnjaku borilačkih vještina i sve dobi na tajanstvu i neizvjesnosti. Pronese se i drugi glas kako je Katančić epileptični manijak i kada ga netko iznervira, onda se tako razbjesni da dobije natčovječansku snagu, te može savladati desetoricu, a ne samo četiri klimava pijačica. Ta verzija se ustali u mjestu.

Iza raskriljenih vrata ambulante Jakobac spazi kljaste pacijente koji izvirivahu poput žvalavih mladih lasta. Katančić ga ponudi čajem, zatvarajući vrata. Da li se njegova psiha odupire ovom ambijentu, atmosferi, radu težem i suptilnijem od rudarskog i veziljskog? Katančić mu saopći da uči i da će sljedećeg mjeseca ići polagati dva zaostala ispita na fakultetu. Jakobac ga podrži, uzvrativ frazom da se započeti posao mora dovesti do kraja.

Kos se oglasi iz bolničkog vrta. Katančić začimka očekujući vjerojatno da se ptica ponovo javi. Svlknut godinama osluškivanju, Jakobac bi mogao razlučiti glas ovoga kosa među deset drugih. Ponekad mu se učini da je u predvorju basne i da će mu se uskoro obznaniti jezik životinja i ptica. Kada bi lugar živio dugo kao gavran, možda mi bi mu to i uspjelo.

Stolice od orahovine na kojima sjede, upozori ga Katančić, djelo su njegovih ruku, rezbari ponekad i figure, pokazat će mu ih jednom. Zašto je, onda, do vraga, te stolice donio u ambulantu, htjedne upitati Jakobac, ali odustane.

«Gušiš li se i ti u Travnom brdu?» upita Katančić motreći negdje pored njega.

«Ja sam uglavnom u šumi, tu imade još dosta zraka», reče Jakobac, «ali ništa nije više kao prije».

«Nisam ja sentimentaln prema prošlosti, ne, nerviraju me skorovjevički običaji, nekultura, jednom riječju».

«Starih Travnobrdana je malo ostalo. Rudnici su zatvoreni, rudari se vratili u nekadašnje zavičaje, Zagorje, Kladanj, Maribor, što ti ga ja znam gdje, a preplavili nas hotelijeri, turistički radnici, tovari, liječnici, speleolozi, simpozionisti. . . Postali smo ekskluzivno mjesto, rudarska i vinogradarska prošlost već je skoro zaboravljena, zar ne misliš?»

Katančić se cinično nasmiješi, hitro izvadi iz buffeta flašu s vinjakom i kočijaški, s nogu, otpi dug gutljaj. Drhtava, odbojno bolna grimasa na njegovu licu uvjeri Jakobca da Katančić nikada ne bi mogao – skoro organski – postati alkoholičar. Češće u gestama i grimasama nego u riječima i ispovijedi, tražio je Jakobac potvrdu za svoja zapažanja o ljudima. Da li u ovom hipu Katančić misli na Tinku, bljesne u svijesti Jakobcu i sjeti se njihove mladenačke i studentske ljubavi, za koju svi vjerovahu da će se završiti brakom.

«Posao me puno okupira», reče Katančić, «skupio sam dosta građe o svojim teško hendikepiranim pacijentima i njihovim vježbama i mogućnostima, volio bih o tome napisati duži članak, ili knjižicu, o filosofiji tijela i volji, zapravo živim ostacima tijela i neokrnjenoj, cjelovitog volji da se nadoknadi, nadgradi ono što nedostaje, da praznina, i fizička, bude što manja, shvaćaš me?»

U Travnom brdu baš se rodilo ili okupilo čudaka, pomisli Jakobac. Katančić želi od bogalja napraviti akrobate i psihološki stabilne ljude; Stanko Peić Gavran od dijelova automobila žirokopter kojim će se vinuti nebu po oblake, Nodiras, Neco Pejčić, žestoko se trudi da naslika ratnu vatru svoga djetinjstva; Euridika Gross svojim tijelom i glasom navješćuje novu umjetničku komunikaciju; čuveni speleolog, Kopunović Cuconjić, kritičnije se uvlači pod zemlju kao da traži pećinu s dijamentima; a Tinka Peić Gavran, sa svim općinskim i kotorskim glavešinama, upinje se da stvori od Travnoga brda Bled, ili još nešto atraktivnije. Koliko li pojedinačne i kolektivne ludosti i fantazma da se dosegne nedosegnuto? U stvaralaštvu, koliko se razumije, to se može shvatiti, ima nekog višeg opravdanja, i zato su mu u svojim htijenjima, i nespretnostima, da-

kako, bliski Nodiras i Euridika, ali u ostalom ne nalazi dubljeg razloga. Evo, primjera radi, gusjenice nadiru već tjednima pa se ne mogu zaustaviti, a to je mnogo skromniji poduhvat. I za dokaz skine kažiprstom gusjenicu s dvocijevke, a onda je zdrobi. Gusjenica izluči iznutricu kao tuba s više boja, debelo, uljano.

. . . U tvornici lijekova. Sjeti se reljefno čovjeka u plastičnu odjelu, s maskom na licu, kozmonaut. Djevojke, studentice farmacije, koja ga je tamo odvela, ne može se sjetiti nikako. Lik djevojke prekriva lice Franke, a iza maske farmaceuta nazire obrise Katančićeva čela, vjeđa, nosa. Stari doživljaji retuširaju se sadašnjim asociacijama i sve se stapa u loptastu smjesu bez čvrsta vremena i određena, prepoznatljiva prostora. Sjećanje kao da ustupa mjesto sanjanju, dubokom, zimskom. . .

. . . Rodos je tako daleko. Kao da tog ljetovanja nikada nije bilo. 3250 sunčanih sati godišnje. Bog Ra, Egejsko more, Marko Antonije, učenik rodoski, prostrana srednjovjekovna tvrđava iz čijih prozora huču prošli ratovi, isturani prozor velikog meštra s kojeg se orlovski vidi i vrt, i bedem, i zapaljena lađa, i vrelo ulje, znoj kamena i mora. A onda, nešto ranije, u kozmičkom treptaju vremena, približava se barka luci, prolazi ispod raskoračenih nogu brončanog Kolosa, prepoznaje ribara i putnika, svjedoke potresa i pada nadnaravne figure koja ne izdrža iskušnje borbe s vječnosti. Ribar bijaše on, a Franka biljeđa putnica u barki. . .

Jakobac se opusti od Katančića ne govoreći mu ništa o tvornici lijekova i rodoskim putnicima. Teško bi shvatilo, a ja dulje, kontinuirano pripovjedanje nema vremena. Do hotela će pored pećine. Moped poskakuje napunjen benzinom iz bolnička džipa. Preko staze protrči jež duze isukane njuške, ne boji se, poprimio je osobine domaće životinje. Na vrhovima bodlji Jakobac primjeti gusjenice kako se uvijaju i padaju na lišće i travu. Kada li će ta napast prestati?

Dome, topli dome, govorili su prvi stanovnici pećine razmiještajući hranu i kože po kutovima, za njega, još dječaka, ona je mogućnost bijega, osama, iščekivanja što se može strašnoga dogoditi, ne zmaja koji riga vatru, ne vukodlaka, ne hajduka koji je tu skrio veliko blago, već glasova iz mračno vlažne dubine, nečeg neponovljivog, iskonskog, kada si i u zasjedi i u klopci. . . Kasnije se priključio zapisivačima i crtačima po stijenama. Ponekad mu se činilo da ljudi ovog kraja to rade milijunima, ne tražeći u tome neku posebnost, ne misleći o trajnosti zapisivanja, risanja, življenja, već o trenutačnom zadovoljenju, oslobođenim obavezama da budu mudri kroničari svoga vremena. A ipak, to ostaje svojevrsno svjedočenje i danas, i pored knjige, celuloidne vrpce, svakojakih tehničkih čudesa.

Vidjeći neumorno gamizanje gusjenica po stijenama i plafonu pećine, Jakobac odluči zapaliti veliku vatru. A što ako one dolaze iz same utrobe zemlje kao znači skorajšnje kolikizme? pomisli Jakobac i nemoćno sjedne na svoj lugarski ranac.

